УДК 347.962(481:477)
DOI https://doi.org/10.32782/klj/2026.3.4

Слободянюк П. Л.,
кандидат юридичних наук, суддя
Шевченківського районного суду міста Києва
ORCID: 0009-0008-8016-9741

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ СУДДІВ: ДОСВІД НОРВЕГІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. Активна інтеграція провідних європейських стандартів правосуддя та суддівської етики позиціонується ключовою умовою успішної євроінтеграції України. У даному контексті досвід Норвегії, як держави з максимальним рівнем довіри до судової влади, репрезентує ефективні підходи до попередження конфлікту інтересів та відкритості, а також моделі неформальної інституціоналізації етики, що на сьогодні активно імплементуються в українську судову систему. Метою дослідження є аналіз сучасних європейських стандартів здійснення правосуддя та професійної етики суддів та перспектив його впровадження в українських реаліях, зокрема, на прикладі досвіду Норвегії. У статті виділено основні аспекти норвезького досвіду в досліджуваній сфері, серед яких – самоврядування та незалежність, прозорість та комунікація, деонтологія, наявність ефективної системи оцінювання. З'ясовано, що у Норвегії управління судами здійснюється незалежним Адміністративним управлінням судів, що фактично вповні виключає ризики корупції та політичного тиску на кар'єру судді. Окрема увага приділена питанням деонтології у європейській практиці функціонування судової системи, тобто концептам етики честі та довіри: зокрема, встановлено, що вони базуються на презумпції довіри суспільства, внутрішній культурі, глибокій повазі до верховенства права. З'ясовано, що норвезький Кодекс етики норвезької преси гармонійно співіснує зі стандартами відкритості суду, дозволяючи збалансувати свободу слова та таємницю нарадчої кімнати. Обґрунтовано ключові аспекти перспективного впровадження норвезького досвіду в Україні як адаптації європейських стандартів в галузі: оновлення та інтеграція етичних норм у форматі Кодексу суддівської етики, формування ефективної системи дій в умовах потенційного конфлікту інтересів, розвиток системи тренінгів та навчання з метою підготовки суддів комплементарно сучасним вимогам. Доведено, що норвезька модель правосуддя, за умов коректної імплементації до українських реалій, дозволить підвищити рівень довіри суспільства до правосуддя, посилити незалежність судової влади, вповні виконуючи вимоги євроінтеграції.

Ключові слова: *правосуддя, професійна етика суддів, європейська практика, стандарти, етичні норми, деонтологія, прозорість.*

Slobodianiuk P. L. European standards of the administration of justice and professional ethics of judiciary: the experience of Norway and prospects of its implementation in Ukraine

Abstract. Active integration of leading European standards of justice and judicial ethics is positioned as a key condition for successful European integration of Ukraine. In this context, the experience of Norway, as a state with the maximum level of trust in the judiciary, represents effective approaches to preventing conflicts of interest and openness, as well as models of informal institutionalization of ethics, which are currently being actively implemented in the Ukrainian judicial system. The purpose of the study is to analyze modern European standards of the administration of justice and professional ethics of judges and the prospects for its implementation in Ukrainian realities, in particular, using the example of the experience of Norway. The article highlights the main aspects of the Norwegian experience in the studied area, including self-government and independence, transparency and communication, deontology, and the presence of an effective evaluation system. It was found that in Norway, the management of courts is carried out by an independent Administrative Board of Courts, which actually completely eliminates the risks of corruption and political pressure on the career of a judge. Special attention is paid to the issues of deontology in the European practice of the functioning of the judicial system, that is, to the concepts of ethics of honor and trust: in particular, it was established that

© Слободянюк П. Л., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

they are based on the presumption of public trust, internal culture, and deep respect for the rule of law. It was found that the Norwegian Code of Ethics of the Norwegian Press harmoniously coexists with the standards of openness of the court, allowing to balance freedom of speech and the secrecy of the deliberation room. The key aspects of the prospective implementation of the Norwegian experience in Ukraine as an adaptation of European standards in the field are substantiated: updating and integration of ethical norms in the format of the Code of Judicial Ethics, the formation of an effective system of actions in conditions of a potential conflict of interest, the development of a system of training and education to prepare judges in a manner complementary to modern requirements. It is proved that the Norwegian model of justice, if correctly implemented in Ukrainian realities, will allow to increase the level of public trust in justice, strengthen the independence of the judiciary, fully fulfilling the requirements of European integration.

Key words: *justice, professional ethics of judges, European practice, standards, ethical norms, deontology, transparency.*

Постановка проблеми. Норвегія – держава європейської спільноти з максимальним рівнем довіри до судової влади, що репрезентує ефективні моделі неформальної інституціоналізації етики. Судова система Норвегії становить особливий інтерес до впровадження в практиці суддівства в Україні, так як вона користується високим кредитом довіри громадян, адже останні беруть безпосередню участь у правосудді як народні засідателі та журі (присяжні) у кримінальному процесі. Позитивно впливає на довіру до судової системи також положення про відкрите судове засідання без будь-яких попередніх клопотань як громадянам, так засобам масової інформації. Система юстиції Норвегії побудована на засадах ефективності, дерегуляції та відновного правосуддя. Міністерство юстиції Норвегії координує всі питання, які стосуються превенції, розслідування, досудового та судового провадження, медіації, пробації, а також виконання покарань.

У рамках активного євроінтеграційного поступу України, необхідною умовою якого є укріплення судової системи та інтеграція провідних європейських галузевих концептів, досвід Норвегії потребує особливої уваги та розширеного наукового аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуваним питанням були присвячені концептуальні публікації Д. Дімітрова (D. Dimitrova) [1], В. Решота (V. Reshota) [2], С. Бевілаква (S. Bevilacqua) [3]. Автори зауважують на важливості професійної юридичної етики для незалежності судової влади, розглядають європейські стандарти адміністративного судочинства. С. Афанасенко (S. Afanasenko) [4] встановлено, що судовий експерт – стовп довіри до правосуддя: інституційні, етичні та процесуальні виміри.

Наукові пошуки галузевих дослідників зосереджені на сучасних кращих практиках у досліджуваній сфері. Зокрема, А. Кнежевич Бойович (A. Knežević Bojović та ін.) [5], А. Скочилас, В. Пйонтек (A. Skoczylas, W. Piątek) [6] аналізують міжнародні стандарти судової етики та пастки поверхового юридичного перенесення, а також аспекти призначення суддів до адміністративної судової системи. Актуальними вбачаються публікації К. Терзіду (K. Terzidou) [7], К. Шипулова (K. Šipulová та ін.) [8], М. Фабрі (M. Fabri) [9], де проводиться поглиблене дослідження використання штучного інтелекту в судовій системі та його дотримання права на справедливий суд, шукають шляхи до кращого розуміння ролі суддів в управлінні судовою системою.

Не применшуючи досягнень вчених, необхідно відзначити низький рівень дослідженості професійної етики суддів та перспектив його впровадження в українських реаліях, що потребує додаткових зусиль теоретико-практичного наукового спрямування.

Мета статті полягає у розширеному аналітичному дослідженні сучасних європейських стандартів здійснення правосуддя та професійної етики суддів та перспектив його впровадження в українських реаліях, зокрема, на прикладі досвіду Норвегії.

Виклад основного матеріалу. У цілому міжнародні стандарти суддівської етики стали формуватися в Європі доволі пізно, лише у XX столітті. У 1993 р. Європейська асоціація суддів (European Association of Judges) прийняла Хартію суддів у Європі (Judges' Charter in Europe), що переважно орієнтує держави й судові системи на забезпечення незалежності, об'єктивності, професійної спроможності (компетентності) суддів, не торкаючись

етичних питань [11]. У 1998 р. було прийнято Європейську хартію про статут для суддів [10], яка також не стала власне кодексом поведінки суддів та юридично обов'язковим документом у рамках Ради Європи. У той же час Хартія встановила правила, що забезпечують компетентність, незалежність і неупередженість, тобто те, чого громадяни законно та обґрунтовано чекають від будь-якого судді.

Рада Європи сприймає як аксіому суворе дотримання суддями принципів професійної етики [2; 9]. У зв'язку, з цим етичні питання найчастіше роз'яснюються в окремих рекомендаціях. Так, були встановлені основні цілі запровадження та дотримання етичних стандартів [13; 14]. Насамперед, це гарантії в індивідуальному та інституційному аспектах: обов'язки суддів захисту прав і свобод людини; захист незалежності самих суддів та судової влади загалом [3; 7; 11].

Сформована у 2000 р. при Раді Європи Консультативна рада європейських суддів – КСЕС (Consultative Council of European judges/ CCEJ) – ухвалила Висновок № 1 щодо стандартів незалежності суду та незмінності суддів, направивши його до Комітету міністрів Ради Європи. Потім було прийнято Висновок № 3 про принципи та правила, що регулюють професійну поведінку суддів [15], де зроблено акцент на принципах етики та високого стандарту професійної поведінки суддів, що базуються на потребі підтримання високого ступеня довіри громадян до правосуддя. Положення Висновку № 3 підтверджено у низці міжнародних документів, зокрема у Декларації «Судді та прокурори в демократичному суспільстві» («Декларація Бордо») [12], з урахуванням коментарів до неї.

У листопаді 2002 р. КСЕС виступив із Висновок для Комітету Міністрів Ради Європи, який спеціально роз'яснює принципи та правила, що регулюють професійну поведінку суддів, а також норми етики, що відмежовують несумісну з посадою поведінку і неупередженість [16]. Крім того, Європейська хартія визнає права суддів бути членами професійних організацій та висловлювати думку. Ці права дозволяють зберегти суддів як членів суспільства та не створюють між ними бар'єри [5; 12]. У 2010 р. у спеціальних рекомендаціях [17] серед ключових питань зовнішньої та внутрішньої незалежності та неупередженості суддів, ефективності здійснення правосуддя названо і суддівську етику (п. 72). Рекомендації вказують на те, що судді у професійній діяльності керуються етичними засадами [7; 14]. Врешті, у 2010 р. Рада європейських суддів Ради Європи прийняла Велику хартію суддів [4], де зафіксовано базові засади професійної роботи суддів та функціонування судової системи загалом.

Базуючись на вище викладених основах європейських стандартів здійснення правосуддя та професійної етики суддів, судова система Норвегії має низку відмінних рис. Першочергово, Національна судова адміністрація як орган судового самоврядування кооперує із Міністерством юстиції Норвегії у питаннях судового провадження. Скандинавська модель судової та пенітенціарної систем часто є об'єктом критики, оскільки процес відновного правосуддя націлений не на суворе покарання злочинця, що характерно, наприклад, для британської судової системи, а на відновлення та перевиховання винного [3; 8; 15].

Судова система Норвегії побудована на принципі територіальності та включає три ланки. Найвищим органом судової системи є Верховний суд Королівства. Апеляційні суди є судами другої інстанції, а окружні виконують функцію судів першої інстанції. На відміну від судової системи України, у Норвегії немає спеціалізації процесу, судів і, відповідно, суддів. Отже, судді всіх інстанцій можуть розглядати справи різних категорій. Питання спеціалізації судової системи в Україні стало предметом дискусії у зв'язку з актуальною судовою реформою. Варто зазначити, що законопроект № 1497 про внесення змін до Закону України «Про судоустрій та статус суддів» щодо удосконалення принципів організації та функціонування судової влади відповідно до європейських стандартів передбачав реформування системи спеціалізованих судів, включаючи питання щодо ліквідації господарських судів, але так і не було прийнято.

У Норвегії проблему спеціалізації у судовому процесі вирішують народні засідателі, які не є професійними суддями, а експертами у сфері діяльності. Народні засідателі та судді

мають рівну кількість голосів для прийняття рішення, таким чином, у колегії, яка складається з одного професійного та двох непрофесійних суддів, рішення може бути прийняте народними засідателями, які не є професійними суддями. Разом з тим, практика прийняття колегіальних рішень характеризується єдністю позиції [10].

Таким чином, незважаючи на відсутність законодавчого регулювання, судова система Норвегії користується високим кредитом довіри громадян, оскільки саме вони беруть участь у правосудді як народні засідателі та журі (присяжні) у кримінальному процесі. Позитивно впливає на довіру до судової системи також положення про відкрите судове засідання без будь-яких попередніх клопотань як громадянам, так і засобам масової інформації.

Кримінальний процес у Норвегії є усним, не існує прискорених порядків розгляду справ, на відміну від особливих порядків провадження в суді першої інстанції, передбачених главою 30 Кримінального процесуального кодексу України. Таким чином, суд розглядає всі докази, призначає експертизи та допитує свідків у судовому засіданні. Незважаючи на усний характер, норвезький кримінальний судовий процес є ефективним. Першочергово – завдяки єдинству судової практики.

На відміну від України, у Норвегії абсолютно всі суди виконують конституційну функцію надання висновку щодо відповідності законів та підзаконних актів Конституції Королівства та норм міжнародного права. Щодо розгляду справ у порядку касації, слід зазначити, що до Верховного суду Норвегії потрапляє лише обмежена кількість справ, які «мають значення поза цією суперечкою або є важливими з інших причин». Функцію касаційного фільтра виконує Апеляційний комітет у Верховному суді Королівства. Чинить правило меншості: справу допускають, якщо на цьому наполягає хоча б один суддя з колегії, саме тому Верховний Суд Норвегії має можливість сконцентруватися на забезпеченні єдності судової практики.

В Україні затримки в процесі розгляду справ у результаті передачі їх на повторний розгляд становлять серйозну проблему – саме її законодавець спробував вирішити у законопроекті № 1497. Згідно з проектом, Верховний Суд України при перегляді справи не може надіслати його на новий розгляд, а тому наділений повноваженнями у разі потреби дослідити докази та встановлювати обставини.

З 1999 року судова адміністрація Норвегії ініціювала програму досудового вирішення цивільних спорів (медіацію). Роль медіатора у такому процесі відіграє суддя, який пропонує сторонам медіацію. В даний час близько 40% цивільних справ вирішуються у процесі медіації, що дозволяє значно зменшити навантаження на суди та підвищити ефективність процесу.

Національний сервіс медіації (Konfliktrdet) спільно з Міністерством юстиції Норвегії ініціював проект медіації у сфері ювенальної юстиції, який імплементується у чотирьох міських судах Норвегії. Він націлений на відновлення особистості підлітка, який вчинив злочин до 18 років, за рахунок застосування медіації в кримінальному процесі та альтернативного супроводу підлітка координаційною групою експертів поліції, юстиції, сервісу медіації, громадських організацій та сервісу пробації. Гуманізація ювенальної юстиції є пріоритетною сферою реформування в Норвегії спільно з питанням реформи поліції та місткості в'язниць.

Процедура призначення суддів у Норвегії являє собою професійний конкурсний відбір, що реалізовується спеціальною Радою з питань призначення суддів (Domstoladministrasjonen), котра працює автономно від Міністерства юстиції. Усіх професійних суддів офіційно призначає Король Норвегії за поданням Уряду. Сама процедура відбувається в кілька ключових етапів:

1) формування вимог до кандидатів: зокрема, кандидат має бути громадянином Норвегії, мати вищу юридичну освіту (ступінь магістра права) та бездоганну репутацію; окрім того, судді Верховного суду повинні бути віком від 30 років, для інших судів віковий ценз становить 25 років;

2) оцінювання та відбір: Рада з питань призначення суддів має розглянути всі подані заяви, провести індивідуальні співбесіди та перевірити рекомендації; після оцінки Рада складає рейтинг із трьох найкращих кандидатів і направляє його Міністру юстиції;

3) офіційне призначення: Міністр юстиції передає рекомендацію на розгляд Уряду (Королю в Державній раді), після чого Король офіційно призначає кандидата, рекомендованого на першому місці за результатами професійного відбору.

Доцільно зазначити, що судді в Норвегії призначаються пожиттєво, водночас діє обов'язковий виклик на пенсію після досягнення сімдесятирічного віку.

У Норвегії відсутня посада «замісника судді» або «тимчасового судді» в тому розумінні, як це прийнято в деяких інших країнах. Натомість судова система Норвегії використовує інститут «заступників суддів» (dommerfullmektig), що є унікальною та важливою частиною судової практики. Власне, «заступники суддів» – це молоді юристи, які призначаються на посаду для здобуття досвіду, при цьому наділяючись повноцінними повноваженнями професійного судді та отримуючи повноваження розглядати справи самостійно. Щодо вимог до посади, кандидати повинні мати ступінь магістра права, бути громадянами Норвегії та мати високі академічні результати.

«Заступника судді» призначають на строк до трьох років. При цьому вони мають такий самий захист від звільнення, як і постійні судді. Зважаючи, що практична діяльність віднесена виключно до судів першої інстанції (окружних судів – tingrettene), чимало «заступників судді» після завершення терміну стає постійними суддями або продовжує кар'єру в якості адвокатів.

Окрім професійних суддів, у норвезьких судах також активно залучаються народні засідателі (lay judges), яких призначають місцеві ради на чотири роки для участі в розгляді справ разом із професійним суддею.

Підсумовуючи, доцільно виділити основні аспекти норвезького досвіду, які є надзвичайно актуальними для України:

1) самоврядування та незалежність – управління судами здійснюється незалежним Адміністративним управлінням судів, що повністю виключає політичний тиск на кар'єру судді;

2) деонтологія (етика честі та довіри): етичні правила базуються, насамперед, на внутрішній культурі, глибокій повазі до верховенства права та презумпції довіри суспільства;

3) прозорість та комунікація: судді в Норвегії є більш відкритими до медіа, а норвезький Кодекс етики норвезької преси гармонійно співіснує зі стандартами відкритості суду, дозволяючи збалансувати свободу слова та таємницю нарадчої кімнати;

4) система оцінювання: комітети з питань етики функціонують як органи надання консультацій та допомоги суддям, а не лише як каральні інституції.

В Україні стандарти етики формалізовані та є обов'язковими для виконання всіма професійними суддями. Основними кроками адаптації європейських стандартів до українських реалій вбачаються: впровадження та оновлення етичних норм у форматі Кодексу етики на основі Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи та урахуванням детального Коментаря до Кодексу суддівської етики, розробленого Радою суддів; інтеграція міжнародних стандартів до програм Національної школи суддів України для підготовки суддів відповідно до сучасних вимог. Орієнтація на скандинавську модель правосуддя дозволить Україні не лише виконати вимоги євроінтеграції щодо посилення незалежності судової влади, а й підвищити рівень довіри суспільства до правосуддя.

Висновки. Для успішної євроінтеграції України необхідним є впровадження досвіду провідних європейських стандартів правосуддя та суддівської етики. Досвід Норвегії, як держави з максимальним рівнем довіри до судової влади, репрезентує ефективні підходи до попередження конфлікту інтересів та відкритості, а також моделі неформальної інституціоналізації етики, що на сьогодні активно імплементуються в українську судову систему. Ключовими аспектами норвезького галузевого досвіду вбачаються прозорість та комунікація, самоврядування та незалежність, деонтологія, наявність ефективної системи оцінювання. Особливої важливості набувають питання деонтології – концепти етики честі та довіри – у європейській практиці функціонування судової системи, що базуються на презумпції довіри суспільства, внутрішній культурі, глибокій повазі до верховенства права.

Основними аспектами інтеграції норвезького досвіду в Україні вбачаються формування

ефективної системи дій в умовах потенційного конфлікту інтересів, оновлення та інтеграція етичних норм у форматі Кодексу суддівської етики, розвиток системи тренінгів та навчання з метою підготовки суддів комплементарно сучасним вимогам. За умов коректної імплементації до українських реалій, норвезький досвід дозволить посилити незалежність судової влади, підвищити рівень довіри суспільства до правосуддя.

Перспективні дослідження мають бути зосереджені на розробленні пропозицій щодо вдосконалення концепції впровадження європейських стандартів здійснення правосуддя та професійної етики суддів в реаліях повоєнної України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Dimitrova D. The Importance of Professional Legal Ethics for the Independence of the Judiciary. *Perspectives of Law and Public Administration*. 2024. Vol. 13(4). Pp. 616-622.

2. Reshota V. European standards of administrative justice. *Visnyk of the Lviv University. Series Law*. 2023. Vol. 77. Pp. 203-212.

3. Bevilacqua S. A. Common ethical standards for defenders before the Court of Justice of the European Union. In *Research Handbook on the Sociology of Legal Ethics.* Edward Elgar Publishing, 2025. Pp. 130-145. https://doi.org/10.4337/9781800880566.00016

4. Afanasenko S. The judicial expert–a pillar of trust in justice: institutional, ethical and procedural dimensions. In *Expertul judiciar–stâlpul încrederii în actul de justiţie*, 2025. Pp. 387-395.

5. Knežević Bojović A., Matijević M. V., Glintić M. International Standards on Judicial Ethics and the Pitfalls of Cursory Legal Transplantation. In *Balkan Yearbook of European and International Law 2021*. Cham: Springer International Publishing, 2022. Pp. 163-184. https://doi.org/10.1007/978-3-030-97431-2_8

6. Skoczylas A., Piątek W. Judges' Appointments to the Administrative Judiciary: How to Guarantee Knowledge and Experience to Adjudicate Disputes in the Area of Administrative Law?. *ELTE Law Journal*. 2023. Vol. 1. Pp. 55-70. https://doi.org/10.54148/ELTELJ.2023.1.55

7. Terzidou K. The Use of Artificial Intelligence in the Judiciary and its Compliance with the Right to a Fair Trial. *31 Journal of Judicial Administration*. 2022. Vol. 154. https://ssrn.com/abstract=4495715

8. Šipulová K., Spáč S., Kosař D., Papoušková T., Derka V. Judicial Self-Governance Index: Towards better understanding of the role of judges in governing the judiciary. *Regulation & Governance*. 2023. Vol. *17*(1). Pp. 22-42. https://doi.org/10.1111/rego.12453

9. Fabri M. From court automation to e-justice and beyond in Europe. *International Journal for Court Administration*. 2024. Vol. *15*(3). DOI: 10.36745/ijca.640

10. Judges' Charter in Europe (European Association of Judges). 1997. DAJ/DOC(98)23. https://www.icj.org/wp-content/uploads/2014/10/Judges-charter-in-europe.pdf

11. Council of Europe. European Charter on the Statute for Judges and Explanatory Memorandum. Strasburg, 8 – 10 July, 1998/ DAJ/Doc(98)23. https://www.icj.org/wp-content/uploads/2014/06/European-Charter-on-Statute-of-Judges_EN.pdf

12. Opinion N 12 (2009) of the CCJE and Opinion N 4 (2009) of the CCPE to the Attention of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the Relations between judges and prosecutors in a democratic society (Bordeaux Declaration «Judges in a Democratic Society and an Explanatory Note»). https://www.coe.int/en/web/ccje/opinion-no. -12-on-the-relations-between-judges-and-prosecutors-in-a-democratic-society

13. Magna Carta of Judges (Fundamental Principles). Adopted by CCEJ at 11th plenary meeting. Strasburg, 17 – 19 November 2010. https://www.icj.org/wp-content/uploads/2014/06/MagnaCarta.pdf

14. Recommendation (94) 12 of the Committee of Ministers to member states on the independence, efficiency and role of judges on October 13, 1994. *Council of Europe. Committee of Ministers.* https://www.ohchr.org/en/resources/educators/human-rights-education-training/12-recommendation-no-r-94-12-member-states-independence-efficiency-and-role-judges-1994

15. Conclusion CCJE N 3 to the Committee of Ministers on the principles and rules governing the professional conduct of judges from 19 November 2002. https://www.yargitay.gov.tr/documents/hakimlerinetikvesorumlulugu.pdf

16. Conclusion The Consultative Council of European Judges (CCJE) to the Committee of Ministers of the Council of Europe «On the principles and rules governing judges' professional conduct, in particular, ethics, incompatible with the office of the behavior and impartiality. Strasbourg, 19 November 2002. https://vkksu.gov.ua/sites/default/files/field/file/eng/28.11.22/3%20Opinion%20%282002%29%203%20of%20the%20

Consultative%20Council%20of%20European%20Judges%20n%20the%20principles%20and%20rules%20governing%20judges%E2%80%99%20professional%20conduct.pdf

17. Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe (2010), «On the independence, efficiency and accountability of judges».Recommendation CM. Rec (2010) 12 of the Committee of Ministers to member states on judges' independence, efficiency and responsibilities (Adopted by the Committee of Ministers on 17 November 2010 at the 1098th Meeting of the Ministers' Deputies). https://search.coe.int/cm#{%22CoEIdentifier%22:[%2209000016805afb78%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]}

Дата першого надходження статті до видання: 31.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 16.11.2026